

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านข้อมูลข่าวสาร และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ผู้รับบริการได้รับข้อมูลด้านสุขภาพมากขึ้นจึงเกิดความตื่นตัวในเรื่องสิทธิการรักษาพยาบาลและคุณภาพที่ดีในการปฏิบัติการพยาบาล ประกอบกับแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ซึ่งมุ่งพัฒนาภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญกับการสร้างกระบวนการ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมมุ่งเน้นการสร้างหลักประกันและการจัดบริการที่ครอบคลุมเป็นธรรม พัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ เห็นคุณค่าของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ให้และผู้รับบริการ จากผลดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านบทบาทและความรับผิดชอบของผู้ให้การดูแลด้านบริการสุขภาพ บทบาทของพยาบาลในปัจจุบันจึงต้องเปลี่ยนแปลง โดยเน้นการให้ความรู้ควบคู่กับการปฏิบัติการพยาบาลที่มีประสิทธิภาพมุ่งผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง (Patient oriented) ได้มาตรฐานวิชาชีพ และเป็นธรรมกับประชาชนทุกระดับ (พวงทิพย์ ชัยพิบาลสุญต์, 2551)

ผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลต่างมีความคาดหวังในคุณภาพบริการที่สูง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ไสริยา พูลเกษ (2552) และ สุภัทรา มิ่งปรีชา (2551) ที่ศึกษาพบว่า ผู้ใช้บริการมีความคาดหวังในคุณภาพการบริการอยู่ในระดับสูง เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ ดารุณี ศิลาอาสน์ (2542) ที่ศึกษาความคิดเห็นต่อการบริการของผู้มารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการโรงพยาบาลเอกชน คือการบริการที่ดีมีคุณภาพ ส่งผลให้พยาบาลต้องมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดคุณภาพในการพยาบาลและสามารถสนองตอบความต้องการของผู้ใช้บริการ คุณภาพการพยาบาลขึ้นกับความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพ หากพยาบาลมีความสามารถในการปฏิบัติงานต่ำ จะส่งผลให้คุณภาพในการดูแลผู้ป่วยลดลง (Swansburg & Swansburg, 1999) จากการศึกษาของ ปานดวงใจ ไทยดำรงเดช (2551) พบว่า ความสามารถในการทำงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลการดำเนินงานของฝ่ายการพยาบาล ดังนั้นความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพจึงมีความสำคัญต่อคุณภาพบริการของโรงพยาบาล

นอกจากนี้ปัญหาในเรื่องการให้บริการที่ไม่มีคุณภาพและมาตรฐาน การไม่ได้รับการเอาใจใส่อย่างทั่วถึง การได้รับข้อมูลการรักษาพยาบาลไม่เพียงพอ เกิดปัญหาขัดแย้งเกี่ยวกับสิทธิในการรักษา (วิจิตร ศรีสุพรรณ, 2544) ทำให้ผู้ใช้บริการขาดความมั่นใจและความปลอดภัยในการ

รักษา ส่งผลให้เกิดปัญหาการร้องเรียนซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของ คณะกรรมการการสาธารณสุข วุฒิสภา (2552) ที่พบว่า แพทย์และพยาบาลภาครัฐถูกฟ้องร้องทางคดีแพ่งและคดีอาญา 73 เรื่อง ภาคเอกชน 128 เรื่อง ซึ่งสาเหตุที่ถูกฟ้องร้องมากที่สุดคือเรื่อง การรักษาที่ผิดพลาดและพบว่ามี แนวโน้มในการฟ้องร้องสูงขึ้นทุกปี (วิรติ พาณิชย์พงษ์, 2552) ในปี พ.ศ. 2539-2551 มีโจทก์ยื่นฟ้อง กระทรวงสาธารณสุข คดีแพ่ง 76 คดี ทนายพัยที่ฟ้องร้อง 426 ล้านบาท ส่วนคดีฟ้องภาคเอกชนใน ระหว่างปี พ.ศ. 2549-2550 มี 128 เรื่อง จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้ทราบถึงปัญหาและคุณภาพของ การให้บริการสุขภาพ ตลอดจนผลเสียที่จะเกิดกับผู้ใช้บริการ ส่งผลให้คุณค่าของวิชาชีพพยาบาล ลดลง ดังนั้นพยาบาลจึงต้องมีการเพิ่มความสามารถในการปฏิบัติงานเพื่อให้การบริการอย่างมี คุณภาพ

ความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาล คือผลของการปฏิบัติงานบริการพยาบาลให้ สำเร็จตามวัตถุประสงค์ โดยใช้ความรู้ ทักษะ ประสิทธิภาพและความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการในด้านการส่งเสริม ป้องกัน การรักษาและการฟื้นฟู สุขภาพ เนื่องจากพยาบาลเป็นบุคลากรสำคัญในการให้บริการทางการพยาบาลและเป็นตัวบ่งชี้ คุณภาพบริการของโรงพยาบาล (เมตตา จันทน์ไทยศรี, 2545) ดังนั้นการบริการจะมีคุณภาพและ ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการปฏิบัติงานของ พยาบาลวิชาชีพโดยแบ่งความสามารถในการปฏิบัติงานเป็น 6 ด้านคือ การประเมินและวินิจฉัย ทางการพยาบาล การช่วยเหลือและบำบัดทางการพยาบาล การสอนและให้คำปรึกษา การจัดการ สถานการณ์ การประกันคุณภาพ และการบริหาร (มธุรส เมืองศิริ, 2549)

ความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคคล ขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัย สิ่งแวดล้อม ภาวะผู้นำของหัวหน้าหอผู้ป่วยจัดเป็นปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญในการดำเนิน กิจกรรมการบริการทางการพยาบาลให้เป็นไปตามมาตรฐานและความคาดหวังของผู้รับบริการ รวมทั้งการพัฒนาให้หน่วยงานและบุคลากรในหน่วยงานมีความพร้อมและมีความสามารถในการ ปฏิบัติงานที่มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ โดยจะช่วยกระตุ้น ส่งเสริม โน้มน้าว ชักจูง ให้ ผู้ปฏิบัติงานปฏิบัติงานที่รับผิดชอบได้สำเร็จตามเป้าหมายและเกิดความพึงพอใจในการทำงาน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วยเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความสามารถในการ ปฏิบัติงานของพยาบาล สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปิยรัตน์ วัฒนา (2551) และ หทยา รัตนโชติ (2546) ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วยมีความสัมพันธ์ทางบวกระดับ ปานกลางกับความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ ดังนั้นหัวหน้าหอผู้ป่วยจึงมี บทบาทสำคัญในการที่จะทำให้อุคลากรในหน่วยงานของตนสามารถปฏิบัติงานได้อย่างที่ต้องการ ด้วยเหตุนี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วยจึงมีความสำคัญในการปฏิบัติงานของ

พยาบาลวิชาชีพ และเป็นกลยุทธ์สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาองค์การและพัฒนาคุณภาพในการปฏิบัติงาน

การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการพัฒนาตนเองเพื่อเสริมสร้างความสามารถในตนด้วยการเรียนรู้จากการอ่านหนังสือ และติดตามวิทยาการใหม่ๆ มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสามารถในการปฏิบัติงาน เกิดคุณภาพงานที่ดีได้ Huggins (2003) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นเป็นกุญแจสำคัญในการเพิ่มความสามารถในการปฏิบัติงานได้ และจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีระบบบริการสุขภาพ ทำให้บุคลากรพยาบาลจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ และทักษะการใช้นวัตกรรมสุขภาพให้ก้าวทันกับวิทยาการสมัยใหม่ และถ้าพยาบาลในองค์การมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และสามารถปรับบทบาทและพัฒนาตนเองให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ย่อมส่งผลต่อความสามารถในการปฏิบัติงาน เกิดคุณภาพการบริการที่ดี ทำให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย (บุญใจ ศรีสถิตยัณราภรณ์, 2551) ซึ่ง Hojat, Veloski, Nasca, Erdmann, and Gonnella (2006) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้บุคลากรในสาขาวิชาชีพแพทยมีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ทำงานอย่างมีความสุข และนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ Hojat et al. (2006) ยังได้พัฒนาเครื่องมือวัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของแพทย์ ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้านคือ ความเชื่อและเหตุจูงใจในการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ การร่วมกิจกรรมวิชาการ การหาโอกาสเรียนรู้ และการเพิ่มทักษะทางเทคนิคในการสืบค้นข้อมูล

ความสุข ในทางพุทธศาสนาได้กล่าวถึงธรรมชาติของมนุษย์ไว้ว่ามนุษย์ต้องการความสุข ไม่ต้องการความทุกข์ ความสุขที่มนุษย์แสวงหาก็คือ ความสุขอันเกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และทางสติปัญญา มนุษย์จะมีความสุขมากเมื่อได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ต้องการ ผู้ที่ไม่ได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ต้องการ จะเกิดความคับข้องใจและไม่มีความสุข (ประสิทธิ์ ทองอุ่น, 2542) ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา และพากันแสวงหาด้วยวิธีการต่าง ๆ (สุกัญญา อินตะโอด, 2550) ความสุขเป็นสิ่งสำคัญ เป็นรากฐานของการดำรงชีวิต (Diener, 2000) การรู้สึกเป็นสุข จะทำให้นุคคลมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น รู้จักยอมรับบุคคลอื่น เห็นคุณค่าในตนเองและมีความเคารพในตนเองสูง มองโลกในแง่ดี มองตนเองและผู้อื่นด้านบวก มีความเชื่อในอำนาจภายในตน สามารถแก้ไขปัญหาลักษณะต่าง ๆ ได้ (สุภาณี สุขะนาคินทร์, 2549) ดังนั้นความสุขจึงเกี่ยวข้องกับความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคคล

โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม ประกอบด้วย โรงพยาบาลในสังกัดกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ เป็นหน่วยบริการทางด้านสุขภาพที่มีการพัฒนาคุณภาพการบริการอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาคุณภาพและมาตรฐานของโรงพยาบาล มีการทำงานเป็นทีม ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย มีการพัฒนาบุคลากรให้ทำงานเชิงรุกตลอดเวลาทำให้พยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลสังกัด

กระทรวงกลาโหม จำเป็นต้องพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอเพื่อสนองตอบนโยบายขององค์กร และความต้องการของผู้รับบริการที่ต้องการการพยาบาลที่มีคุณภาพ ในยามเหตุการณ์ปกติพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหมมีหน้าที่ให้บริการรักษาพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรคและฟื้นฟูสุขภาพ ส่วนในภาวะที่มีเหตุการณ์ไม่สงบ นอกจากปฏิบัติหน้าที่เช่นเดียวกับพยาบาลพลเรือนแล้วยังต้องเตรียมความพร้อมในการให้การสนับสนุนหรือออกประจำตามหน่วยต่าง ๆ เพื่อให้การรักษาพยาบาลผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ ซึ่งเป็นงานที่เสี่ยงต่อชีวิต ดังนั้นการที่พยาบาล โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหมมีบทบาทเป็นทั้งพยาบาลวิชาชีพและทหารอาชีพ ในการปฏิบัติงานนอกจากจะตระหนักในความเป็นวิชาชีพพยาบาลแล้วยังต้องตระหนักในบทบาทความเป็นทหารด้วย ซึ่งมีผลทำให้ความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลในสังกัดกระทรวงกลาโหมแตกต่างจากความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลในสังกัดอื่น ๆ (คณะอนุกรรมการศึกษาและวิจัยทางการศึกษาพยาบาลและศูนย์ประสานงานการศึกษาพยาบาล, 2529)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม ได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย การเรียนรู้ตลอดชีวิต และความสุข ซึ่งผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพให้ครอบคลุมเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การบริการพยาบาลที่มีคุณภาพเกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุดต่อผู้รับบริการ เพิ่มคุณภาพชีวิตและความสุขแก่ผู้ปฏิบัติงานต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย การเรียนรู้ตลอดชีวิต ความสุข และความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย การเรียนรู้ตลอดชีวิต ความสุข และความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม
3. เพื่อศึกษาตัวแปรที่สามารถร่วมกันพยากรณ์ความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม

สมมติฐานการวิจัย

ความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคคล ขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยสิ่งแวดล้อม (McCormick & Ligen, 1985) โดยปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึงปัจจัยที่มาจากตัวผู้ปฏิบัติงานถือเป็นองค์ประกอบภายใน ส่วนปัจจัยสิ่งแวดล้อมถือเป็นปัจจัยภายนอก การเรียนรู้ตลอดชีวิตและความสุขถือเป็นปัจจัยส่วนบุคคลของพยาบาลวิชาชีพ ส่วนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย จัดเป็นปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยภายนอก ที่มีผลต่อความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ จากผลการวิจัยของ หทยา รัตนโชติ (2546) สุมิตรา สร้อยอินทร์ (2550) และ ปิยรัตน์ วัฒนา (2551) พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ ประสิทธิภาพของทีมการพยาบาลและความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วยเป็นสิ่งสำคัญในการจูงใจ กระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความ ร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายและยังเป็นสิ่งกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงาน ตระหนักถึงคุณค่าของตนในการที่จะพัฒนาตนเอง สิ่งเหล่านี้มีผลต่อความสามารถในการ ปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ

การเรียนรู้ตลอดชีวิตและความสุขจัดเป็นปัจจัยส่วนบุคคลหรือปัจจัยภายในของบุคคล ปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพสอดคล้องกับแนวคิดของ Hojat et al. (2006) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้บุคลากรในสายวิชาชีพแพทย์มีความสามารถในการ คิดอย่างสร้างสรรค์ มีความสุขในการทำงาน และ Huggins (2003) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอด ชีวิตนั้นเป็นคุณูแจสำคัญในการเพิ่มความสามารถในการปฏิบัติงานได้ และถ้าพยาบาลในองค์กร มีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิตและสามารถปรับบทบาทให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงได้ ย่อมส่งผลต่อ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ (บุญใจ ศรีสถิตยัณราภรณ์, 2551) ส่วนการรู้สึก เป็นสุข จะทำให้บุคคลมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น รู้จักยอมรับบุคคลอื่น เห็นคุณค่าในตนเอง และมีความเคารพในตนเองสูง มองโลกในแง่ดี มองตนเองและผู้อื่นด้านบวก มีความเชื่อในอำนาจ ภายในตน สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ (สุภาณี สุขะนาคนินทร์, 2549)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานในการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม
2. การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการปฏิบัติงานของ พยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม
3. ความสุขของพยาบาลวิชาชีพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการ ปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม

4. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย การเรียนรู้ตลอดชีวิต ความสุข สามารถร่วมพยานการณ์ความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลสังกัด กระทรวงกลาโหม

ขอบเขตการวิจัย

ประชากรที่ศึกษา คือพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยที่รับผู้ป่วยไว้ดูแลรักษา ต่อเนื่องในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหมที่มีขนาดมากกว่า 200 เตียงขึ้นไป

ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วยตัวแปรพยานการณ์ และตัวแปรเกณฑ์ ดังนี้

1. ตัวแปรพยานการณ์ คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย การเรียนรู้ตลอดชีวิต และความสุข
2. ตัวแปรเกณฑ์ คือ ความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ หมายถึง การรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพต่อผลของการปฏิบัติงานบริการพยาบาลให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยใช้ความรู้ ทักษะ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติกิจกรรมทางการพยาบาลแก่ผู้ใช้บริการเพื่อให้เกิดผลดีในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ ซึ่งสามารถประเมินได้จากการตอบแบบสอบถามความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ ซึ่งประเมินความสามารถในการปฏิบัติงานตามแนวคิดของ Meretoja, Isoaho, and Leino-Kilpi (2004) และบูรณาการจากการศึกษาของ มธุรส เมืองศิริ (2549) แบ่งความสามารถในการปฏิบัติงานออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการประเมินและวินิจฉัยทางการพยาบาล (Diagnostic function) หมายถึง การรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพที่มีต่อพฤติกรรมของตนเองในการค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลมาใช้ในการประเมินสภาพผู้ป่วยและวางแผนการพยาบาล วิเคราะห์ภาวะสุขภาพและความต้องการของผู้ป่วยและสามารถเขียนแผนการพยาบาลที่นำไปใช้ในการปฏิบัติได้จริงและสอดคล้องกับปัญหาของผู้ป่วย และประเมินผลลัพธ์ทางการพยาบาลตามแผนการพยาบาลได้

1.2 ด้านการช่วยเหลือและการบำบัดทางการพยาบาล (Helping role and therapeutic intervention) หมายถึง การรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพที่มีต่อพฤติกรรมของตนเองในการให้การพยาบาลผู้ป่วยได้อย่างครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม จิตวิญญาณ สามารถปรับเปลี่ยนแผนการดูแลได้อย่างเหมาะสม นำกระบวนการพยาบาลมาใช้ในการดูแลผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยความเอื้ออาทร คำนึงถึงความแตกต่างเชิงวัฒนธรรมของผู้ป่วยแต่ละบุคคล สามารถนำผลการวิจัยและ

ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้ในการให้การพยาบาลผู้ป่วยได้อย่างเหมาะสม

1.3 ด้านการสอนและให้คำปรึกษา (Teaching) หมายถึง การรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพที่มีต่อพฤติกรรมของตนเองในการให้คำแนะนำผู้ป่วยและญาติได้อย่างเหมาะสม รับฟังปัญหาและเปิดโอกาสให้ผู้ป่วยและญาติได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการพยาบาล สามารถพัฒนาโปรแกรมการสอนเพื่อใช้เป็นคู่มือในการสอนผู้ป่วยและญาติได้

1.4 ด้านการจัดการสถานการณ์ (Managing situations) หมายถึง การรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพที่มีต่อพฤติกรรมของตนเองในการประเมินและคาดการณ์ภาวะวิกฤติที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ป่วย สามารถวินิจฉัยสั่งการ แก้ไขปัญหาและปรับเปลี่ยนวิธีการแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดเตรียมเครื่องมืออุปกรณ์ให้พร้อมใช้สำหรับสถานการณ์ฉุกเฉินอยู่เสมอ และสามารถขอความช่วยเหลือจากผู้ร่วมทีมเพื่อช่วยกันแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

1.5 ด้านการประกันคุณภาพ (Ensuring quality) หมายถึง การรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพที่มีต่อพฤติกรรมของตนเองในการปฏิบัติงานตามคู่มือและแนวทางในการปฏิบัติงานที่องค์กรกำหนดไว้ได้อย่างถูกต้อง พัฒนาปรับปรุงมาตรฐานในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ สามารถบริหารจัดการในการร่วมทำแผนงานพัฒนาคุณภาพหรือกิจกรรมคุณภาพต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.6 ด้านการบริหาร (Management) หมายถึง การรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพที่มีต่อพฤติกรรมของตนเองในการปฏิบัติงานโดยสามารถเป็นหัวหน้าทีมหรือสมาชิกทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงเป็นผู้ประสานงาน วางแผนงานและพัฒนางาน ดำรงไว้ซึ่งมาตรฐานการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพ สามารถติดต่อประสานงานกับทีมสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพในการพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มพูนความรู้เชิงวิชาชีพ มีแรงจูงใจ มีความสนใจที่จะเรียนรู้ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนความรู้ข้อมูลข่าวสารกับผู้อื่น ตลอดจนพัฒนาทักษะในการแสวงหาความรู้ใหม่ให้กับตนเอง ซึ่งสามารถวัดได้ด้วยแบบสอบถามการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามแนวคิดของ Hojat et al. (2006) ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

2.1 ความเชื่อและเหตุจูงใจในการเรียนรู้ เชิงวิชาชีพ (Professional learning belief and motivation) หมายถึง การที่พยาบาลวิชาชีพมีการพัฒนาความรู้เชิงวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ มีการพัฒนาความรู้ตนเองเป็นนิสัย มีความสุขกับการอ่านบทความ หรือประเด็นที่ตนให้ความสนใจ และให้เวลากับการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2.2 การร่วมกิจกรรมวิชาการ (Scholarly activities) หมายถึง การที่พยาบาลวิชาชีพมีการเข้าร่วมประชุมวิชาการทางการพยาบาลอย่างสม่ำเสมอ และให้ความร่วมมือในการจัดทำเอกสาร

วิชาการเพื่อการเผยแพร่ มีส่วนร่วมกับบุคลากรทีมสุขภาพในการทำงานวิจัยและเสนอผลงานในการประชุมวิชาการและตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวารสารวิชาการ มีการติดตามข่าวสารทางวิทยาศาสตร์สุขภาพอย่างต่อเนื่อง

2.3 การหาโอกาสเรียนรู้ (Attention to learning opportunities) หมายถึง การที่พยาบาลวิชาชีพแสวงหาโอกาสในการเรียนรู้โดยเข้าร่วมประชุมในหน่วยงาน การร่วมประชุมวิชาการขององค์กรวิชาชีพประจำปี การหาโอกาสเรียนรู้ทักษะและความรู้ใหม่ ๆ จากวารสารวิชาการ และการแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้ร่วมงานผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ

2.4 การเพิ่มทักษะทางเทคนิคในการสืบค้นข้อมูล (Technical skills in information seeking) หมายถึง การที่พยาบาลวิชาชีพพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลในการแสวงหาคำตอบ และข้อสงสัยจากการปฏิบัติงานจากฐานข้อมูลต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความรู้ใหม่ให้กับตนเอง

3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย หมายถึง การที่พยาบาลวิชาชีพรับรู้ถึงพฤติกรรมของหัวหน้าหอผู้ป่วยที่แสดงออกในการกระตุ้นให้ผู้ร่วมงาน และผู้ได้บังคับบัญชาได้มองเห็นงานในมิติใหม่ จูงใจผู้ร่วมงาน และผู้ได้บังคับบัญชาให้คำนึงถึงประโยชน์ขององค์กรมากกว่าประโยชน์ของตน ซึ่งสามารถประเมินได้จากแบบสอบถามภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย ตามแนวคิดของ Avolio and Bass (2004) ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

3.1 การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized influence-attributed behavior) หมายถึง การที่พยาบาลวิชาชีพรับรู้ถึงพฤติกรรมของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการสร้างวิสัยทัศน์ที่เป็นกระบวนการทำให้ผู้ได้บังคับบัญชามีการยอมรับโดยอาศัยวิสัยทัศน์ร่วมกัน เป็นแบบอย่างที่ดีมีจริยธรรม มีอิทธิพลในการโน้มน้าวให้ผู้ได้บังคับบัญชาเกิดความเชื่อมั่น ศรัทธา ไว้วางใจ อุทิศตนในการทำงาน

3.2 การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspirational motivation) หมายถึง การที่พยาบาลวิชาชีพรับรู้ถึงพฤติกรรมของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการโน้มน้าว จูงใจหรือกระตุ้นให้ผู้ได้บังคับบัญชาเกิดความเข้าใจต่อวิสัยทัศน์ ยากอุทิศตนและทุ่มเทความพยายาม กระตุ้นให้เกิดจิตวิญญาณของการทำงานเป็นทีม เห็นคุณค่าและให้ความสำคัญต่อองค์การ

3.3 การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual stimulation) หมายถึง การที่พยาบาลวิชาชีพรับรู้ถึงพฤติกรรมของหัวหน้าหอผู้ป่วย ที่แสดงออกด้วยการกระตุ้นให้เกิดการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ และแก้ปัญหาโดยใช้หลักของเหตุผล มองปัญหาในแง่มุมต่างๆที่ทำให้เกิดการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบร่วมกัน

3.4 การเป็นปัจเจกบุคคล (Individualised consideration) หมายถึง การที่พยาบาลวิชาชีพรับรู้ถึงพฤติกรรมของหัวหน้าหอผู้ป่วยในการให้ความสนใจเป็นพิเศษกับความต้องการ

ความสำเร็จ และความก้าวหน้าของผู้ได้บังคับบัญชาแต่ละคน โดยการเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ
 สอนงาน ในอันที่จะส่งเสริมให้ผู้ได้บังคับบัญชาได้พัฒนาตนเอง และให้โอกาสในการเรียนรู้สิ่ง
 ใหม่ ๆ ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

4. ความสุข หมายถึง สภาพชีวิตที่เป็นสุข อันเป็นผลจากการมีความสามารถในการ
 จัดการปัญหาในการดำเนินชีวิต มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี โดยครอบคลุมถึง
 ความดีงามภายในจิตใจ มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง มีความรู้สึกรักในผู้อื่น มีความพึงพอใจตนเองและ
 เข้าใจตนเอง ภายใต้อสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งประเมินจากการรับรู้ของ
 พยาบาลวิชาชีพตามดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทย ฉบับสั้น (Thai Mental health Indicator-15)
 Version 2007 ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

4.1 สภาพจิตใจ (Mental state) หมายถึง การรับรู้สภาพจิตใจที่เป็นสุขหรือทุกข์
 การรับรู้สภาวะสุขภาพของตนเอง ความเจ็บป่วยทางด้านร่างกายที่ส่งผลกระทบต่อทางด้านจิตใจ
 และความเจ็บป่วยทางจิต ประกอบด้วย ความรู้สึกในทางที่ดี ความรู้สึกในทางที่ไม่ดี การรับรู้ภาวะ
 สุขภาพและการเจ็บป่วยทางจิต ภาพลักษณ์และรูปร่าง

4.2 สมรรถภาพของจิตใจ (Mental capacity) หมายถึง การรับรู้ความสามารถของ
 จิตใจในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อการดำเนินชีวิต
 อย่างเป็นปกติสุข ประกอบด้วย สัมพันธภาพระหว่างบุคคล ความสามารถที่จะบรรลุความสำเร็จ
 ตามความคาดหวัง ความมั่นใจในการเผชิญปัญหา การควบคุมจิตใจตนเองไม่มีประสิทธิภาพ
 และการดำเนินชีวิตประจำวัน

4.3 คุณภาพของจิตใจ (Mental quality) หมายถึง การรับรู้คุณลักษณะที่ดีงามของจิตใจ
 ในการดำเนินชีวิตอย่างเกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ประกอบด้วย เมตตา กรุณา การนับถือ
 ตนเอง ความคิดสร้างสรรค์และความกระตือรือร้น

4.4 ปัจจัยสนับสนุน (Supporting factors) หมายถึง การรับรู้ปัจจัยที่สนับสนุนให้
 บุคคลมีสุขภาพจิตที่ดี เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันคนในครอบครัว ชุมชน ความปลอดภัยทางร่างกาย
 และความมั่นคงในชีวิต การเข้าถึงบริการสาธารณสุข ตลอดจนการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และมี
 โอกาสพักผ่อนหย่อนใจ ประกอบด้วย การสนับสนุนทางสังคม ความปลอดภัยทางร่างกายและ
 ความมั่นคงในชีวิต การมีส่วนร่วมและการมีโอกาสดูแลตนเอง

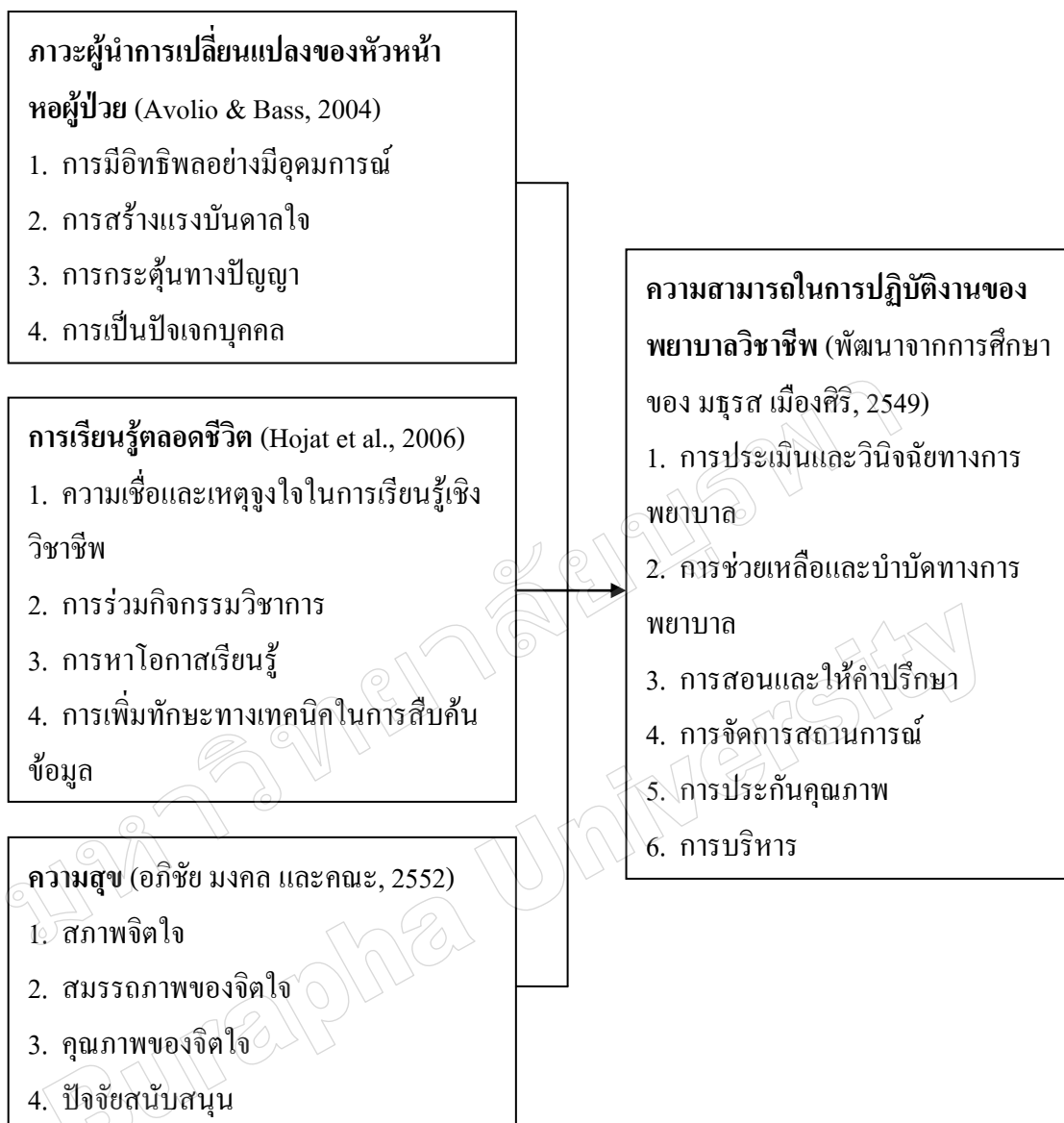
5. พยาบาลวิชาชีพ หมายถึง ผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าปริญญาตรี
 ในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ และได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์
 ชั้นหนึ่ง ที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้งเป็นข้าราชการในสังกัดกระทรวงกลาโหม ปฏิบัติงานในตำแหน่ง
 พยาบาลระดับปฏิบัติการ ที่มีประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป

6. โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม หมายถึง โรงพยาบาลที่อยู่ภายใต้การดูแลในสังกัดกระทรวงกลาโหมที่มีจำนวนเตียงมากกว่า 200 เตียงขึ้นไป จำนวน 7 แห่ง ใน 3 สังกัด ได้แก่ โรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก ประกอบด้วย โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า โรงพยาบาลอานันทมหิดล และโรงพยาบาลค่ายสุรนารี โรงพยาบาลสังกัดกองทัพเรือ ประกอบด้วย โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า โรงพยาบาลสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ โรงพยาบาลสังกัดกองทัพอากาศ ประกอบด้วย โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช และโรงพยาบาลจันทบูรเบกษา

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากแนวคิดของ McCormick and Ligen (1985) ซึ่งกล่าวถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคคลขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการ คือ ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยสิ่งแวดล้อม ซึ่งปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง ปัจจัยที่มาจากตัวผู้ปฏิบัติงานเอง จัดเป็นองค์ประกอบภายใน ได้แก่ ความสามารถในการเรียนรู้ แรงจูงใจ ประสบการณ์ ส่วนปัจจัยสิ่งแวดล้อม จัดเป็นองค์ประกอบภายนอก ได้แก่ นโยบายการบริหารองค์การ บรรยากาศองค์การ สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย จัดเป็นปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความสุข จัดเป็นปัจจัยส่วนบุคคล ที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ

ความสามารถในการปฏิบัติงานผู้วิจัยใช้แนวคิดของ Meretoja et al. (2004) ซึ่งเป็นการประเมินความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาล 6 ด้าน ได้แก่ การประเมินและวินิจฉัยทางการพยาบาล การช่วยเหลือและบำบัดทางการพยาบาล การสอนและให้คำปรึกษา การจัดการสถานการณ์ การประกันคุณภาพ และการบริหาร ส่วนปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของหัวหน้าหอผู้ป่วย ผู้วิจัยใช้แนวคิดของ Avolio and Bass (2004) ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์หรือการสร้างบารมี (Idealized influence or Charisma) การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration motivation) การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual stimulation) การเป็นปัจเจกบุคคล (Individual consideration) สำหรับปัจจัยการเรียนรู้ตลอดชีวิตผู้วิจัยใช้แนวคิดของ Hojat et al. (2006) ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ความเชื่อและเหตุจูงใจในการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ การร่วมกิจกรรมวิชาการ การหาโอกาสเรียนรู้ การเพิ่มทักษะทางเทคนิคในการสืบค้นข้อมูล ส่วนตัวแปรความสุข ผู้วิจัยศึกษาจากแนวคิดความสุขของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ สภาพจิตใจ สมรรถภาพของจิตใจ คุณภาพของจิตใจ และปัจจัยสนับสนุน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย